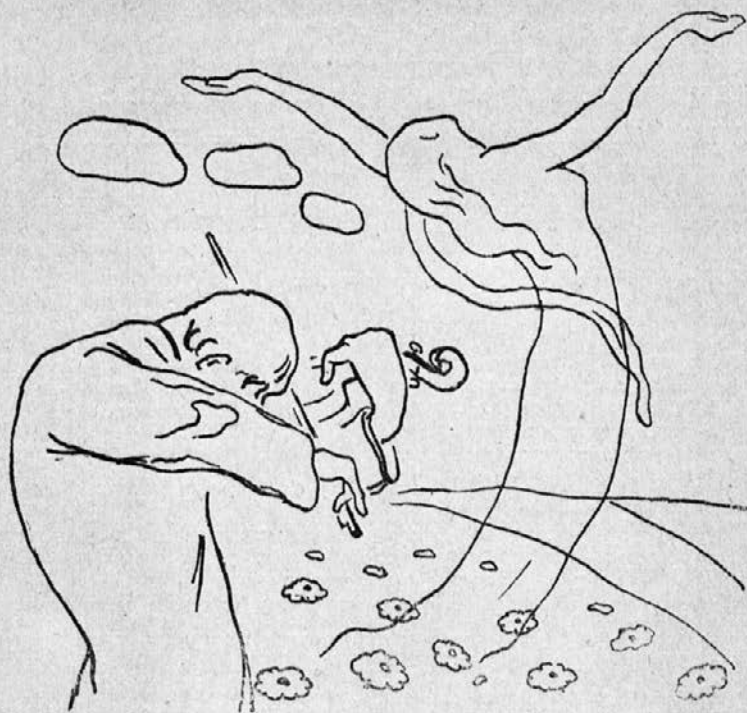

GLEDALIŠKI LIST 1943 1944

OPERA • 6

GREGORC-STEPANČIČ: MELODIJE SRCA

J. GREGORC:

MELODIJE SRCA

OPERETA V TREH DEJANJIH, NAPISAL H. STEPANČIČ

Dirigent: JANKO GREGORC

Režiser: EMIL FRELIH

Osebe:

Anton Arnič, vodja tvrdke »Noblesa«	P. Peček
Silva	M. Mlejnikova
Vera	E. Barbičeva
Anda	A. Sancinova
Katja	J. Baukartova
manekenke, študentke konzervatorija	
Gizela, sprejemna dama pri »Noblesi«	M. Slavčeva
Viktor, sluga pri »Noblesi«	P. Kovič
Amalija Mirtičeva, Silvina mati	S. Gorinškova
Marija Bariličeva, vdova	P. Juvanova
Marijan Barilič, njen sin, tenor	D. Cuden
Zvonko Okretič, njegov tajnik	M. Sancin
Teobald Barilič, bankir, Marijin svak	M. Simončič
Ala Bariličeva, njegova žena	Š. Poličeva
Milavski, baron	F. Milčinski
Marijana, sobarica v Grand hotelu	M. Koširjeva
Marijan, pikolo	J. Bajde
Hotelski ravnatelj	J. Humar
Radio - napovedovalec	Z. Pianecni
Radio - tenor	A. Boštjančič
Natakar	P. Oblak
I. novinar	F. Jeltnikar
II. novinar	M. Gregorin
III. novinar	M. Skabar
Sofer	K. Marenk
Boy	L. Kobal

Pevski kvartet, godbeniki, gostje, natakari, fantje in dekleta.

Plešejo: G. Bravničarjeva, D. Pogačar, balet, T. Remškarjeva in baletni naraščaj.

Scenograf: ing. E. FRANZ

Koreograf: P. GOLOVIN

Prvo dejanje: spomladi v prostorih »Noblesa«; drugo dejanje: poleti, na letovišču ob jezeru; tretje dejanje: dva dni kasneje, istotam. — Toaleta Silve izdelal salon »Antonija«, Vere, salon »Sonja«, Gledališka 7, Ale Bariličeve: salon Dolinar Jožica, Selenburgova ulica. Načrti kostumov Gizele in baleta: J. Vilfanova. Klobuki: Kogovšek Franja, Frančiškanska ulica. Cvetje: Fronner, Selenburgova ulica. Krzno posodila tvrdka Rot, Mestni trg.

Cena »Gledališkega lista« Lit. 2.50.

GLEDALIŠKI LIST

DRŽAVNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1943/44 OPERA ŠTEV. 6

GREGORC-STEPANČIČ

MELODIJE SRCA

PREMIERA 21. DECEMBRA 1943

Ob krstni predstavi

Koliko je rojstev! Dan za dnem se utelešajo otroške duše. In to je morda najčudovitejši pojav življenja. A vendar gre vse to neopazno mimo nas. Porajanje smatramo za nujnost življenja in vse nujnosti nam prehajajo v navado. — Ko pa nas obišče osebna sreča, ko prijoče — ne, prisije otroški obraz v našo lastno družino, takrat nas ta pojav pretrese. Vse se premakne v naši notranjosti in čudno, novo doživetje prešine vse naše bistvo. To je sreča — in to je praznik družine.

Praznik gledališča pa je, ko nam zaster odkrije na odru novo domače delo. To je naš gledališki otrok. Saj ne pričakujemo ob njem čudeža. Da je le živ, da ima le vsaj najmanjše pogoje življenja, pa nas razveseli in osreči. Naš je. V našo gledališko umetnostno celoto spada. In to je lepo, to ogreva naša čustva. In naj jih kar ogreva! Čim bolj naj jih ogreva, saj bomo tako morda le enkrat spoznali, kako nepopisno strahotno je rušenje in ubijanje in kakšna blažena sreča je v grajenju in v novem, vedno novem porajanju!

V. U.

Iz razgovora s skladateljem J. Gregorcem in libretistom H. Stepančičem, avtorjema operete „Melodije srca“

Skladatelj operete, Janko Gregorc, je član opernega orkestra in znan kot komponist najrazličnejših šlagerjev in narodnih potpurrijev, ki so bili in so še mnogokrat izvajani v radiu in ob raznih priložnostih. Naša Opera je uprizorila tekom let že več njegovih del, ki so imele prav živahne uspehe.

Za intervjuje — po mojih izkušnjah — nima posebnega veselja. Kakor vse kaže, raje komponira kakor pa razlaga in se drži načela: naj govori delo samo. Edina izjava, ki jo je dal o svojem najnovejšem delu, je bila sledeča:

»Opereta »Melodije srca«, je — če smem tako reči — plod dolgoletnih gledaliških izkušenj. Sedemnajst let sem član našega orkestra in kot tak sem bil prisoten pri vseh uspehih in neuspehih najrazličnejših operet, ki so šle čez naš oder. Tako dolgoletno poslušanje in opazovanje dá človeku čut za to, kaj občinstvo ljubi, kaj ga pušča hladnega in kaj povsem odklanja. Zato bi rekel, da sem v tem svojem zadnjem delu bolj kakor kdaj skušal dati »cesarju kar je cesarjevega« — to je: »občinstvu« kar je občestvenega.«

G. Hinko Stepančič, libretist operete je rodom Istran. Po poklicu je tehnik na tehničnem oddelku Pokrajinske Uprave v Ljubljani. Glede na to, da je v našem gledališkem življenju doslej neznan, bomo v sledečem razgovoru podali, kako je nastal njegov libreto.

»Ali ste se že pred libretom »Melodije srca« bavili s pisanjem?»

»Ne. To je moj prvenec.«

»Kaj vas je napotilo k temu, da ste ga napisali?»

»To je pa dolga zgodba. Odkar pomnim, zahajam v gledališče

in sem s srcem in dušo eden izmed tistih delčkov občinstva, ki mu je gledališče sestavni del življenja. Ob uspehu predstav se veselim, in če kaj ne najde odziva, žalostim in jezim, a tudi skušam najti vzroke, zakaj je tako.

Od študentovskih let, ki sem jih prebil v Grazu, kjer sem bil stalen obiskovalec gledališča in kasnejših let v ljubljanski Operi,

Komponist, režiser in libretist operete »Melodije srca«

kamor sem zahajal — gledam predstave s stališča: zakaj mi to in to ugaja, in to in to — ne? In nekakšna konkluzija tega mojega gledanja na opereto je moj libreto.

Kdaj in kako je nastala »Melodije srca?«

Po predstavi operete »Tiha voda«, ki so jo dajali lani. Pri tej predstavi sem imel na tistem pri sebi marsikaj kritičnega pripomniti; sredi predstave sem šel domov, prepričan, da se dá v opereti doseči z nekoliko izbranejšimi sredstvi vrednejše učinke. Vso noč sem presedel pri pisalni mizi in zjutraj je bila v glavnih obrisih skica za

opereto »Melodije srca«, končana. Pisal sem popolnoma brez želje in misli, da bi jo komu predložil za komponiranje, hotel sem zgolj samemu sebi dokazati, da je celo lajik zmožen napisati boljši libreto kot ga ima »Tiha voda«.

»Ali prinaša Vaš libreto kaj izvirnega?«

»O tem naj sodijo drugi. Predvsem sem hotel pospraviti s šablonsko primadono, ki je po operetni tradiciji največkrat iz visokih krogov, bogata, lepa in muhasta in zaradi teh »odlik« ljubljena. Namesto nje sem vzel skromno, pametno in duhovito sodobno dekle, ki si sama služi svoj kruh, ima svoje nazore in svoj upravičeni ponos. Skratka: hotel sem dati vsebini nekoliko več psihološke podlage (v kolikor ta v opereti sploh more priti v poštev). Ne iščem teaterskega *z u n a n j e g a*, temveč nekaj notranji konflikt, ki naj ga izvajalci vlog prenesejo s svojo igro v duše gledalcev. Želel bi, da bi vsaj mlada generacija, ki stoji sama, kakor moja primadona Silva, v poklicu — in skriva na dnu srca tiho željo po sreči, na zunaj pa je trda in nepristopna — občutila njen konflikt.

V koliko se mi je iskanje novih motivov posrečilo, bo pokazala predstava. Tipi komedije, oz. v tem primeru operete, so od pamtiveka isti, v kolikor jih ne izpreminjajo čas, moda in pa posamezne močne igralske individualnosti.«

»Kaj Vam v tradicionalni opereti ne ugaja?«

»Izkoriščanje konflikta zakonske nezvestobe, prav kakor ne smešenje fizičnih človeških napak. Sem nasprotnik igre s špansko steno, ki se pojavlja do mala v polovici vseh operet, prav kakor zamenjava oseb, ki je v mnogih primerih hrbtenica dejanja.«

»Kakšen namen ste zasledovali pri pisanju te operete?«

»Ker se ne smatram niti za pesnika, niti nisem poklicni pisatelj, sem hotel kot glas operetnega občinstva, katerega del sem v resnici vedno bil — pokazati z dejanjem, kakšno opereto si publika želi.«

Maša Sl.

Iz delavnice za našo opereto

(Ob krstu Gregorčeve operete »Melodije srca«.)

Življenje marsikdaj preokrene človeku pot, ki si jo je bil izbral, da bi prišel do zaželenega cilja. Pot pa je dolga in cilj še daleč... V umetnosti še dlje kot v zasebnem življenju.

Kakor v vsakem poklicu, tako je namreč tudi v gledališkem: služba često veleva, da stopiš v čisto drugačno okolje in se posvetiš docela drugemu delu, kakor si si ga sprva izbral in se zanj usposobil. Tako so potrebe v našem gledališču velevala, da sem moral vlogo opernega največkrat zamenjati z vlogo operetnega režiserja.

Spričo umetniške resnosti in poglobljenosti v glasbeno obdelavo opernih del je bil moj prvi prijem z lahkotnejšo tvarino precej neokreten, saj sem pogršel tovrstne študijske osnove, kajti opereta zahteva čisto drugačen slog, ki je v mnogočem celò težji od opernega in kot tak od režiserja zahteva prav tako celega moža. Priznam, da mi zvrst operete tudi dotlej ni bila čisto tuja, saj sem pred leti mnogokrat nastopal v njej. Na Dunaju in na študijskih potovanjih v Pragi, Bratislavi, Zagrebu, Trstu in drugod pa sem si ogledal tudi precej operetnih predstav, ki so me le površno seznanile s tem načinom gledališkega ustvarjanja. Toda res strokovno približati tovrstni odrski obdelavi so me mogla šele izkustva z mojih dosedanjih operetnih režij v naši Operi sami. Zelo se motijo tisti gledalci, ki uživajo in se zabavajo ob lahkotnosti vsebine, petja in plesa na odru, ki menijo, da je bilo vse to tudi prav tako lahko in zabavno zgrajeno! Na videz tako lahko delo zahteva često prav težkega in podrobnega študija. Čim večja je sproščenost nastopajočih na odru, tem več truda je moralo biti vloženega pri pripravah in vajah; in prav odtod izvira pri gledalcu tudi tisti videz lahkotnosti prešernega veselja. Vprizoritev operete stavlja nelahke zahteve zlasti režiserju. Dočim v operi vodi režiserja pri gradnji režijske zasnove več ali manj že glasbena vsebina sama, mora v opereti biti ravno režiser tisti, ki samostojno razčlenjuje in vodi njeno vsebino in s svojo intuicijo poživlja in bogati odrsko dogajanje. Marsikaj si lahko dovoli

pri njeni dramaturški obdelavi: lahko črta dialoge, dodati more novih prizorov; to je pa tudi edina ugodnost, ki mu jo nudi opereta, a prav ta ugodnost mu lahko pripravi ob majhni pogreški in lastni nespretnosti — polom!

Opereta zahteva tudi povsem drugačnih sredstev, ki imajo večji poudarek na zunanosti izraza kakor pa v notranjem podoživljanju. Tu je važen predvsem blesteč zunanji okvir, da, pogosto važnejši od podobe same! Posebno velja to za revijske operete! Vsaka opereta potrebuje vsaj dva ustvarjalca s primerno lepo pojavnostjo, toplim glasovnim materialom in uglajeno, prefinjeno igro, nekaj dražestnih plesalk, dalje razkošnih toalet in bajnih kulis, pač vsega, kar nudi pašo našim lepega in igrivega žejnim očem! Z roko v roki morajo na odru nastopati očarljivost lepih dam, uglajenost udvorljivih kavalirjev, iskreča se duhovitost in pravljичno razkošje, ki jih ne srečaš nikjer v življenju, in ti jih moreta nuditi samo opereta ali film. V ta okvir spadajo še sentimentalne ljubavne pesmi, ki jih pojo topli glasovi, šaljive in poskočne popevke, ki vedro vplivajo na človeka, vroči plesi, neprisiljena komika in živahnost dogajanja, ki se razvija z vrtečo se naglico brez kakršnekoli logike. Opereta in težko resnično življenje pač nimata ničesar skupnega in prav je tako! Človek je vedno zlasti pa danes hvaležen tistemu, ki ga vsaj za trenutek hoče uspavati in mu more vsaj za hip priklicati predenj — iluzijo življenja.

*

Naša najnovejša izvirna opereta »Melodije srca« je v vsakem posamezniku, ki v nji nastopa ali kakor koli že sodeluje, povzročila nekak prijeten trepet, poln napetega pričakovanja... Vsi se zavedajo da bodo sodelovali pri uprizoritvi izvirnega slovenskega dela in hočejo vsak po svoje prispevati čim lepšemu njegovemu krstnemu uspehu... In njih število ni majhno, saj nastopa v tem delu petindvajset igralcev in pevcev! Menda še ni bila uprizorjena pri nas opereta, ki bi imela toliko solističnega osebja. In ni bilo lahko dati slehernemu od njih njegov pristen izraz! Seve bi bila z našim majhnim operetnim ansamblom ta uprizoritev neizvedljiva, če nam ne bi poleg dveh priznanih opernih pevcev priskočilo na pomoč tudi

sedem igralcev iz Drame. Zato sem uverjen, da uprizoritev ne bo zadovoljevala samo s petjem, glasbo in plesi, temveč tudi s svojo igralsko stranjo. Tudi oprema — scenerija, kostumi in razsvetljava — bo tokrat za naše razmere polno prispevala k harmonični povezanosti bogatega izvajalnega aparata. Vloženega je mnogo truda, zato upam, da zaželeni uspeh ne more izostati!

„Melodija srca“

*Zveni najlepša bajna melodija v dnu srca,
žari veselje, v prsih igra sreča nam vsa.
Če ljubezen melodijo sládko nam zaigra,
ves svet ovija bajna melodija z dna srca.*

*Rodi se v srcu sreča, rádot in bridkó gorje
in bolečine čuti prav vsé naše srcé.
Če ljubezen melodijo sládko nam zaigra,
ves svet ovija bajna melodija srca.*

UMETNIŠKI UTRINKI V NAŠEM DELU

Mislim, da je smeh, tisti čisti, globoko v duši razgibani smeh dar božji, darovan človeku iz usmiljenja nad to bridkostjo človeške življenske poti — zato, da od časa do časa posije v potrto dušo, da razjasni njen mrak in uredi njeno zbežanost. Res, smeh ima neka urejajoča in sproščujoča svojstva in utegne biti prav to njegov zmisel. Preveliko bolečino — olajšuje smeh; pretemno grozo — zmanjšuje smeh; dušeče skrbi — navdaja z dobro nado smeh; pretežkemu razmišljanju — olajša pot k resnici smeh. Povsod, kjer zajame človeka pretirana enostranost, nastopa umirjeni smeh kot blažilen urejevalec duševnih stanj in razpoloženj.

In zato ni čudno, da se ga oklepa človek kot svojega rešitelja, kot svojega dobrega, zvestega spremljevalca in ga goji povsod —

*»in ubogi sin krtine
nepreklicbeno pogine
brez izkusbe, brez pomažbe
se izmotati ne zna;
mutotiho se pozibne
micnomalo z roko zgibne
enkrat sopno še zazdihne
ino zdrkne dol na tla ...«*

(Betetto: Don Basilio)

*»Res, vince je imenitna pijača,
naj mi Mohamed ne zameri!
Človek postane kar brihten ...
vesel ... in dobre volje.*

(Betetto: Osmin)

»Bohni je lejp
 Bled tüde lejp
 al vi nejse vidl^o Ribnce,
 rak^o so tam
 ribe so tam
 in prelejpe, lejpe dejkce!
 Lejp je vaš hrib
 nej m^o za reč
 al pr nas dama boš čistu preč!
 Naše gore
 naše srce
 Ribnca je nad use.«

(Zupan: Kotenina)

»Bled in brezgiben
 stvor je brezčuten
 kip brez življenja
 in brez moči.
 Glejte no Bartola,
 to je figurica
 karikaturica
 kakor jih ni...«

(Zupan: Don Bartolo)

tudi v umetnosti. Dobra komika je tisti pojav umetniškega sveta, ki blaži človeška srca, jih navdaja z optimizmom in jih uravnoveša. Zato je v umetnosti povsod razpredena. Shakespeare je svoje težke tragedije blažil s humorjem — Beethoven je svoje turobne simfonije vedril s scherzi — mnogo pa je velikih umetnikov, ki so vse svoje delo posvetili komediji, zavedajoč se, da lajšajo s tem britkosti človeškega življenja.

Kako lahko in neposredno doživi človek komiko! A razumeti njeno bistvo vendarle ni lahko — in mnogo je filozofskih mnenj in naziranj o tem pojavu. Če je trdil Platon, da je bistvo komike v človeški škodoželjnosti in v precenjevanju lastnih prednosti, je s tem prav gotovo zadel nekje v resnico; toda menim, da ne v polno. Kajti prava, čista komika ima v sebi vendarle neko veliko, etično vrednoto in dobro učinkuie na človeka. Če je prava, je njen bistveni sestav srčna dobrota in nekje na njenem dnu počivajo pristne otroške sile, ki zajemajo in vodijo odraslega in v življenju preizkušenega človeka v kraljestvo otroških lepot, ki kot studenčnica tešijo užejano človeško dušo.

V umetniškem svetu vodi komika nedvomno v estetsko uživanje in je že v svojem bistvu kot zveza izrecno nesoglasnih pojavov (dostojanstvo in nerodnost, važnost in brezpomembnost, ponos in omejenost, zrelost in otročjost, resnoba in neresnost itd.), ki se tu združujejo v neko višje soglasje, lepotni pojav. — Seveda pa še ne ustvarja komike zveza vseh, kakršnihkoli nesoglasij, temveč le zveza nekih določenih nesoglasnih nasprotij, ki so določena po neki posebni zakonitosti komičnega sveta. Kadar trči skupaj dvojje določenih nasprotij in se na nek poseben način združi v višje soglasje, tedaj se utrne pojav komike. Kakšna pa je ta določenost in kakšen način, to se ne da z besedo oprijeti: to je tajna, kot je v tem zmislu tajna sploh vsa umetnost — in so le nekaterniki vanjo posvečeni intuitivnim potom.

Posebna vrednost umetnostne komike je nepristnost doživljanja, pri čemer uživanje n. pr. nad nesrečno ljubeznijo bedastega doktorja Don Bartola (*»Seviljski brivec«*) ne izvira iz resnične škodoželjnosti in precenjevanja lastnih prednosti, temveč iz radosti nad pravičnostjo, ki ne dopušča nesposobnežu uspeha in je tedaj trenutna škodo-

željnost napram Donu Bartolu le nepristnega značaja. Pristna pa je radost nad zmago pravičnosti. Primer iste radosti je komičen učinek ob smoli, ki jo doživi demonski človek ali domišljavi nadutež. Zakaj učinkuje komično pijanček? Zopet je na dnu čut pravičnosti, ki odobrava njegovo onemoglost kot posledico slabotne volje v samopremagovanju. Značilno pa je, da je za komiko tudi tu zopet potrebno že omenjeno nasprotje zrelosti in otroškosti (dobrosrčnosti); če je pijanec nasilen, ni več komičen, pač pa odvraten. Seveda je to

«Pesem brez besed»

pravičnostno doživljanje praviloma le drugotnega značaja. Če je komika pristna, je glavno doživetje ob njej estetskega značaja, je ugodje, je radost nad nenavadno ubranostjo in naravnostjo značilnih nesoglasij, ki se tako enotno povezujejo v komično podobo.

Na splošno je v komiki zajeto povečevanje človeških napak moralnega, estetskega ali kakršnegakoli značaja — in čim bistroumnejši je oblikujoči umetnik, tem višji je umetniški učinek komike, ki se končno onkraj meje na samem umskem polju opredeli v poseben značaj — v humor.

Oderski oblikovalec ima za komično učinkovanje mnogo sred-

stev: obleko, držo in gibanje telesa, mimiko, masko, in vse to še mora ubrati v neko soglasje; najvažnejši pa je gotovo duševni izraz obraza, ki je ozko povezan z masko in zato je v tem glavna pristna komična sposobnost igralčeva.

Ste gledali našega »Seviljskega brivca«? V njem imate krepke primere pristne komike. Betettov Don Basilio je klasična karikatura glasbenega učitelja; tu se druži bistra zrelost z otročjostjo in z neko omejenostjo, ki se javlja v duševnosti in v zunanji obliki pojava — oblikuje se v višje soglasje važnost z brezpomembnostjo in dostojanstvenost izraza (patetika) z vsebinskim ubožtvom. Betettu je dano to nesoglasje združiti na nek poseben način, z neko naravnostjo in z mimiko, ki je bogata prav v prikazu mešanja duševnih nasprotij; in ker je to spojeno obenem s primerno masko, je končni učinek neizpodbiten. Prav tako so umetniško pristne tudi še druge komične podobe Betettove, med katere štejejo v prvi vrsti še Kecal, Osmin, Sančo Pansa in druge. — Močne so v komičnem izrazu tudi Zupanove oderske podobe. Njegov Don Bartolo je prikupno oblikovan pojav, v katerem se v višjo ubranost vežejo prav pisana duševna in telesna nasprotja. Izredno živa je mimika, ki je redno povezana s pristno masko. Posebnost Zupanove komike je v močni in stalni igri otroških sil, ki sodelujejo v vsakem komičnem liku in mu dajejo neko mehko dobrosrčnost. Spominjam samo na Kotenino, na Benoita, Varlaama, na jetniškega slugo Žabo itd.

Gotovo ne obstoji komika samo v osebah, temveč tudi v najbolj pisanih oderskih prizorih, kjer se vežejo raznovrstni pojavi v višjo ubranost po že prej označenih zakonih komike. A končno se ne pojavlja samo na odru in v umetninah sploh, temveč tudi v vsakdanjem svetu, kjer spremlja človeško življenje in njegovo delo, ga sladi in lajša ter dviga človekovo veselje do življenja. Zato je prava komika človeku prav gotovo v tolažbo.

V. U.

Herausgeber: Die Intendanz des Staats-theaters in Laibach. Vorsteher: Oton Župančič. Schriftleiter: Vilko Ukmar. Druck: Maks Hrovatin. — Alle in Laibach. Izdajatelj: Uprava Drž. gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič.

Urednik: Vilko Ukmar. Tiskarna Maks Hrovatin. — Vsi v Ljubljani.